

09 mei Bijzondere didactiek

In het Maandblad¹ nr. 9 van mei 1959 beschrijft Gooise Veenstra de bijzondere didactiek van een veevoederles. Veenstra heeft als inspecteur van het landbouwonderwijs veel moeite gedaan om goede lerarenopleidingen van de grond te krijgen. Daarom is het interessant 50 jaar later te lezen wat de breed ingevoerde vakman vermeldenswaard vond. Een integrale weergave van het verslag.

Aan tafeltjes en op stapelstoelen zaten in een wijde kring 20 leerlingen in een practicumlokaal. Met de leraar veevoeding werkten ze gezamenlijk aan een les over voederrantsoenen voor melkvee. Binnen de kring lag het globale rantsoen gesorteerd op de vloer. Een papieren zak, waarop grasmeelbiks, twee papieren zakken met twee meelsoorten erop, dan een hoopje graskuil en een grote dot hooi. De leerlingen gingen belangstellend stuk voor stuk de voedermiddelen beoordelen naar soort en kwaliteit. Zij probeerden en passant ook het gewicht te schatten. De leraar leidde hen in, in de wijze, waarop zij dit vraagstuk moesten aanpakken. De jongens noteerden onafhankelijk van elkaar op hun blocnote de soort voer, de kwaliteit en het geschatte gewicht. Vooral de gewichtsschatting bracht enige concurrentiespanning te weeg. In een kwartier was alles klaar.

Toen werden de resultaten besproken. Over de kwaliteit van het prima hooi en de best geslaagde, welriekende kuil waren ze het spoedig eens. Ook de biks leverden geen moeilijkheden. Het grasmeel was goed droog, niet schimmelig en evenmin te scherp verhit geweest bij het drogen. Over het meel waren vergissingen begaan. Het gemengde graanmeel was soms gerstemeel genoemd. Geen wonder, want de gerst was best te herkennen, maar de rogge erin was over het hoofd gezien. De kleur liet wat te wensen over. De 2e meelsoort was C-meel, derhalve geen A-meel of B-meel. Maar nu de gewichtsbepaling. Die liep nogal uiteen. Er lag 8 kg hooi en men schatte van 6 tot 11 kg. Het kuilvoer woog 16 kg en allen bleven eronder met 10-15 kg. De biks wogen 2½ kg, geen 1 en geen 3½ kg. Bij de 2 kg C-meel en graan meel waren ze er soms 100 % naast. Dit gaf wel eens een verlegen gezicht, of een ietwat honende opmerking. De spanning bleef er goed in. Vervolgens een schatting van de zetmeelwaarde en het eiwitgehalte. Dat leverde nu geen grote moeilijkheden meer bij de jongelieden, dank zij de in vorige lessen verkregen theoretische basiskennis.

En hier tussendoor speelde de leraar zijn constructief spel met betasten van het voeder en met tabellen in krijt op het bord. Hij gaf de jongens goede, praktische adviezen, vooral over de gewichtsschatting van kuil en hooi, alsook over de meest gemakkelijke wijze van het afmeten der rantsoenen krachtvoer. Het uur bleek nog niet om, toen de les was afgerond en voltooid. De leerlingen vonden nu nog gelegenheid voor een kritisch gesprek over de resultaten van hun eigen beoordeling en over die van hun leraar.

Er is nu geen A-, B- en C-meel meer. Er zijn geen veevoederpractica meer. Zijn er nog leerlingen die dit interessant vinden? En docenten die dit kunnen? Er zijn geen inspecteurs meer die schrijven over de inhoud van een vak. Nu wordt er veel verwacht van de beroepspraktijkvorming. In de meeste gevallen betekent dat meewerken, waardoor kennis gemaakt wordt met fysieke kenmerken van producten en hulpmiddelen. Soms wordt daar met een kandidaat over nagepraat. Een enkele keer worden daar achtergronden bij verteld op een manier dat het tot theorievorming leidt. En bijna nooit krijgen de belevenissen van kandidaten in de praktijk een passend vervolg op school.

Wat leren we ervan?

Veenstra roemt de opbouw van het practicum. Studenten in een kring, de spullen fysiek in het midden, de praktische oefening, de gezamenlijke bespreking en de discussie achteraf. Een opbouw van een les als een wetenschappelijk artikel. En dat alles binnen de tijd. Voor instructie blijft dit onverminderd van belang, vind ik.

Het type inspecteur Gooise Veenstra bestaat niet meer. Is dat vooruitgang? Als het belang van de professionaliteit van de docent hoog zou worden geschat, dan zou de aandacht van de inspectie op het primaire proces gericht zijn en op de mensen die dat inrichten. We leven echter in een tijd waarin het accent is gelegd op resultaatmeting (en op kenmerken van bedrijfsvoering). Vormingsdoelen en competentie kunnen echter slechts ten dele met een eindmeting worden getoetst. Ik relatieveer daarom de waarde van de toetsbare einddoelen en zou graag wat meer aandacht willen geven aan de kwaliteit van het proces en de docent als professional.

De inhoud van de veevoederles komt op geen enkele school nog voor. Daar zijn twee redenen voor. De klassen zijn klein en de tijd om 'dit soort van details' te bespreken is er niet. De kleine klassen zijn slecht voor de bedrijfstak, want voor de gediplomeerden is er werk genoeg. En los hiervan waait er een onderwijskundige wind, die ingeeft dat de vak kennis in de praktijk worden geleerd en niet in dure practica. De veronderstelling is dat kandidaten de vakvaardigheid en vak kennis in de praktijk, werkende weg, leren. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat dit slechts ten dele zo is.

De bijzondere didactiek van het practicum is bijzonder zeldzaam geworden. Voor het onderwerp veevoeder is dat mogelijk niet zo erg, maar voor het beroepsonderwijs als geheel is het tekenend voor een structurele wending. Enerzijds de nieuwe verwachtingen van leren op school en praktijkleren en daarnaast de nadruk op zogenaamde end-of-pipe toetsing in plaats van op proceskwaliteit. Beide verschuivingen zijn nogal radicaal en daarbij kunnen vraagtekens worden gezet. Maar 'we' hebben nog niet geleerd dat te doen, denk ik.

¹ In het retrospectief van mei 2006 is informatie gegeven over het Maandblad, het huidige 14-daagse periodiek vakblad Groen Onderwijs